

„A LENGYEL LÉGIÓ LEGVITÉZEBB HŐSEI KÖZÉ TARTOZOTT”

Seweryn Korzeliński dzsidás százados Magyarországon 1849-ben

A régen, hetven–száz–százharminc évvel ezelőtt készült fotográfiák szinte mind irigylésre méltó remekművek. Már-már nem is fényképek, hanem fénymetszetek. Seweryn Korzeliński portréja is a tökéletességet előhívó özönvíz előtti masinával készült – több mint százharminc évvel ezelőtt. E műfajban a fotóművészet egyik legjobb alkotása, amit valaha láttam. Része lehet ebben a megörökített tekintet időt átütő, hipnotizáló erejének is. Ez az, ami a finom, szinte nőies arcvonásokkal ötvöződve a művészi tökéletesség hatását kelti. Találgathatnánk a fénykép alapján, hogy ki lehetett ez a férfiú? Diákjait pillantásával fegyelmező tanár? Az örökké ismeretlent felfedezni vágyó utazó? Sorsával szembenező számkivetett? A halállal farkasszemező lovastiszt a rohamra szólító kürtjel pillanatában?

Korzelińskiről elmondható, hogy volt mindegyik. Lovastiszt: előbb hivatásos az osztrák hadseregben, majd önkéntes az 1831-es lengyel és az 1848-as magyar szabadságharcban. A lengyel hadszíntéren a legvitézebb hadtestben, Józef Dwernicki tábornok parancsnoksága alatt, a 2. ulánusezredben szolgált. 1831 után Galíciában telepedett le és Żurawnóban bérelt birtokán gazdálkodott. 1848 tavaszán ő lett a galíciai nemzeti gárda stanisławóvi ulánusezredének parancsnoka.¹ A magyar szabadságharc leverése után Törökországba menekültek közül a legtovább volt számkivetett, mert Kossuth és Dembiński sorsában a távoli kútahyai kényszerlakhelyükön is osztozott. Velük együtt hagyta el Kis-Ázsiát, de Angliában ő nem részesült oly vendégszerető fogadtatásban, mint Kossuth, így aztán 1852 augusztusában Liverpoolban hajóra szállt és kora egyik legnagyobb vitorlásgózsővel, a GREAT BRITAIN-nel a túlsó féltekén, vagyis Melbourne-ben kötött ki.²

A sors komolyabb jövőt szánt neki, mint hogy aranyásásban lelje meg a szerencséjét. Vállalkozásával mégis szerencsésnek mondhatta magát. A szerencsét az ő esetében az jelentette, hogy az osztrák hatóságok tudták róla: a krími háború idején távol volt Európától, s nem ártotta bele magát a lengyel emigráció törökországi tevékenységébe. Így 1856-ban nem volt különösebb akadálya annak, hogy amnesztiát kapjon, s hazatérhessen galíciai birtokára.

Kiderült, hogy nem csak katonaként állta meg a helyét, hanem jól is gazdálkodott. Nyilván ezért nevezte ki őt a krakkói Mezőgazdasági Társaság két évvel később az egyébként a kelet-galíciai Czernichówban felállított első lengyel Mezőgazdasági Iskola igazgatójává. Nyolc évig irányította, szervezte, fejlesztette a tanintézetet. Érdemeiért a Mezőgazdasági Társaság tiszteletbeli tagjává választották. 1876-ban halt meg.³

¹ *Jablonowski, Ludwik*: Pamiętniki. (Feldolgozta, valamint a bevezetőt írta és jegyzetekkel ellátta *Karol Lewicki*). Kraków, 1963. 292. o.

² *Korzeliński, Seweryn*: Opis podróży do Australii i pobytu tamże od 1852 do 1856. (Bevezetővel és jegyzetekkel ellátta *Adam Mauersberger*). Warszawa, 1954. I. k. 117. o.

³ *Polski Słownik Biograficzny*. XIV. k. Kraków, 1969. 161–162. o.

Korzeliński írónak sem volt akármilyen. 1858-ban megjelent és szép sikert aratott ausztráliai útirajzát – *Utazásom és életem Ausztráliában 1852 és 1856 között* – 1954-ben újra kiadták. A mű több, mint élményeinek leírása, mondhatni az első lengyel nyelvű ausztráliai útikönyv, amelynek egyes fejezeteit az aranyláz szerencselovagjai szakmai tanácsadóként is megszívelhették volna. Az útleírás aranyásással és aranymosással foglalkozó részei ipartörténeti jegyzeteknek is tekinthetők. Nyelvi ereje, megjelenítő képessége, humora révén e munkája ma is meglepően eleven, szórakoztató olvasmány. Ennek alapján Korzelińskit bizvást állíthatjuk a lengyel légió másik két kiváló írója, Władysław Bentkowski és Zygmunt Miłkowski mellé a Parnasszusra.

Mindezek ismeretében akár természetesnek is vehetjük, hogy éppen Seweryn Korzeliński volt az a kapitány, aki egyszer csak, az 1849 júniusi események ismertetése kapcsán, megjelent Wysocki tábornok emlékiratának lapjain: „...az öreg, tapasztalt katona, s amellet energikus tiszt nem kis szolgálatot tett azzal, hogy az ellenséget nem csak felderítette, hanem ügyes manővereivel hosszú ideig fel is tartóztatta. Küldetése szerfelett veszélyes volt. Hadtestétől távol, az ő egységénél jóval nagyobb ellenséges erők közelében működött, így könnyen megeshetett, hogy bekerítik és megsemmisítik. Korzeliński csak elővigyázatosságának és körültekintő rendelkezéseinek köszönhetette, hogy oly sokáig eredményesen tudott tevékenykedni”.⁴ Tegyük hozzá, hogy „...az öreg, tapasztalt katona” negyvennégy éves volt. A Stanisławówi köröző aktákból – a Lengyel Életrajzi Szótártól eltérően – pontosan tudjuk, hogy hol és mikor született: Ilyvóban 1805. április 5-én.⁵

Wysocki tábornok ellenlábasa, a Törökországban tábornokká kinevezett Bulharyn ezredes is méltatta Korzeliński érdemeit: „...egy század lengyel ulánussal és pár század magyar gerillával oly jól tudott megbújni és a legkülönbözőbb pontokon váratlanul feltűnni, hogy ezzel az ellenséget nemegyszer félrevezette...”⁶

Gracza Györgynek, a szabadságharcról írott ötkötetes monumentális történeti munka szerzőjének Korzelińskiről írott életrajzi jegyzete a lengyel lovastiszt magyarországi tevékenységének tömör összefoglalása: „Kozelinsky Szevér (sic!) a 2. dzsidásezred kapitánya. Lengyel származású. Giráltnál 60 dzsidással és 200 gerillával két napig tartotta fel a 3 000 főnyi orosz sereget. A turai ütközetben hátráló csapatait visszavezeté a tűzbe. A lengyel légió legvitézebb hősei közé tartozott. Szerencsésen kimenekült.”⁷

Gracza György soraihoz hasonlóan fennkölt az a tudósítás is, amelyet – szépen olvasható cirkalmas betűkkel – galíciai határhoz közel fekvő Máramaros megyei Szinaváron 1849. április 22-én írt alá társai nevében S. Korzeliński.⁸ Az „i” szarát

---

⁴ Együtt a szabadságért. 1848–1849. *Wysocki* tábornok emlékiratai. A magyarországi lengyel légió részvétele az 1848-as szabadságharc hadjárataiban. (Fordította, jegyzetekkel ellátta, a bevezető írta *Kovács István*). Budapest, 1993. (A továbbiakban: *Wysocki*), 70–71. o.

⁵ Lvovi Központi Állami Történeti Levéltár – Ukrán Köztársaság. (A továbbiakban: IA) f. 146., op. 7., j. hr. 3 072., k. 214–219.

⁶ *Bulharyn, Jerzy*: Rys wojny węgierskiej w latach 1848 i 1849. Paryż, 1852. (A továbbiakban: *Bulharyn*). 284. o.

⁷ *Gracza György*: Az 1848–49-iki magyar szabadságharc története. Budapest, [1898.] V. k. 000. o.

⁸ Magyar Országos Levéltár, Dembiński iratok. (A továbbiakban: MOL R 23.) 5. k. No. 325.

alaposan megnyújtva szinte csokornyakkendőt kötött a neve alá. Aláírása alatt akkor még nem szerepelt a „kapitány”.

„Az osztrák kormány által Galícia lakói elé állított mérhetetlen akadályok meggátolták a lengyeleket abban a legőszintébb törekvésükben, hogy azon céllal keljenek útra az Ön hazájába, hogy a magyarok Szabadságharcában életüket áldozzák. – Ezen akadályok továbbra is fennállnak. Szegény honunkban változatlan az ostromállapot: mindazonáltal sikerrel küzdve le a lehetetlenség torlaszait, e hó április 21-én átléptük Magyarhon határát” – hangzik az egyenesen az „Elnök polgártársnak” címzett, lengyelül fogalmazott rövid levél első fele. Kossuth számára ezután következett a lényeg: „Szám szerint tizenegyen érkeztünk.” Ez ugyanis tizenegy katonát jelentett. A levélbe foglalt kérést: – „kis csapatunkat egyesíteni szíveskedj régebben érkezett testvéreinkkel...” – természetesnek tartotta és gyorsan teljesítette.

Április 30-án maga Mészáros altábornagy, ideiglenes hadügyminiszter utasította udvariasan Dembińskit, hogy a Korzeliński „...mellékelt iratában ajánlkozókat a parancsnoksága alatt álló lengyel légióhoz beosztani méltóztassék”.⁹

Kik érkeztek Korzelińskivel Magyarországra? Az idézett levelet más forrásokkal szembesítve többjük neve, személye kideríthető. Az egyikük Juliusz Zawadzki, akiről nem véletlenül jegyezte meg a stryji sztarosza 1851. november 30-án az ilyvói rendőrségnek írott jelentésében, hogy „gyakran volt Korzeliński társaságában és vele együtt ment Magyarországra”. Hozzáfűzte azt is, hogy „1848-ban behívták katonának, de a lábán lévő nyílt seb miatt katonai szolgálatra alkalmatlannak nyilvánították”. Nem lehet tudni, hogy a Zawadzkinak amnesztiát javasoló sztarosza azt indokolandó jegyezte-e meg: „...silány műveltsége miatt sem Magyarországon, sem Törökországban, sem Angliában nem játszhatott különösebb szerepet. Lépéseiben a meggondolatlanság és a befolyásolhatóság vezérelte...”¹⁰

Ha az osztrák hadsereg katonai szolgálatra alkalmatlannak is nyilvánította Zawadzkit, a magyar szabadságharc utolsó szakaszát Korzeliński századának ulánusaként derekasan végigküzdötte és szakaszvezetőként szerelt le. A számkivetés minden stációját végigjárta pártfogójával.

A „tizenegyek” másik név szerint ismert tagjáról semmiképpen se lehetett volna azt mondani, hogy nem kellően művelt. Ludwik Burzyńskiről, Stanisławów egyik megbecsült orvosdoktoráról van szó. Ő számolt be feleségének címzett május 5-i levelében megérkezésükről és fogadtatásukról.¹¹ Megtudjuk, hogy főhadnagyi rangban azonnal fölcsapott a Máramarosszigeten szerveződő lengyel légió orvosának. A tekintélyes társaság jöttének híre gyorsan elterjedhetett a magyarországi lengyel körökben, mert Burzyński sietve hozzátette: „Időközben a Debrecen környékén álló Englert százados tudomást szerzett jöttömről és hivatalos úton haladéktalanul zászlójához rendelt zászlóaljorvosnak. Holnap indulok hozzá.”

---

⁹ MOL R 23. 5. k. No. 325.

¹⁰ IA f. 146., op. 7., j. hr. 3 072., k. 217.

¹¹ Uo. op. 4., j. hr. 1 299., k. 65–66. A levelet idézi *Dora B. Kacnelson: Polscy spiskowcy i rewolucja węgierska* (na materiałach archiwów państwowych we Lwowie) c. tanulmánya. Birtokomban lévő kézirat, 15–17. o.

Burzyński doktort magával ragadhatta a Magyarországon ekkor már általánosan eluralkodott győzelmi hangulat, mert nem csak a honvédhad diadalaait sorolta büszkén, hanem azoknak a közismert lengyel főtiszteknek, tábornokoknak a nevét is, akik a győzelemhez hozzájárultak. Ez, túl közismertek lévén ahhoz, hogy árthasson nekik, nem is volt volna baj. A bécsi Műegyetem Magyarországra szökött és légionistává lett diákjának, Henryk Inesnek viszont nem tett jót azzal, hogy név szerint magasztalta vitézségét. Bizonyára közletről ismerte Ineseket, s a család kifejezett kérésére adhatott hírt a „Békának” becézett Henrykről. (A becenév eredete minden bizonnyal az, hogy az Ines-család a magyarra Kutukuruttfalvának fordítható Żabokrukiból származott.)¹² Ez magyarázatnak elfogadható, mentségnek alig. A levél ugyanis az osztrák rendőrhatalóságok kezére került. Nyilván arra is könnyen rájöhetnek, hogy „a Seweryn már elment Dembiński táborába” utalásban Korzelińskiről van szó.

Az utóiratban Burzyński doktor említést tett egy bizonyos Franekről, aki „három társával itt van”. Ő csakis Franciszek Sokulski lehetett, aki az „Odahaza és a Boszporusz partján” címmel megjelent emlékiratában leírta, hogy Korzelińskivel, Aleksander Panosiewiczssel és több társával nem minden veszély nélkül lépte át a magyar határt.¹³ Név szerint talán azért tett csak kettejükről említést, mert ők váltak a leghíresebbekké. A szintén ulánus szakaszvezetőként leszerelt Panosiewicz az emigrációban Dembiński titkáráként lett ismert kortársai között. Korának ismert írónöje, Paulina Wilkońska szerint: „...a tábornok neki diktálta *Emlékiratait*. Élete alkonyán pedig a magyarországi tevékenységéről, hadjáratairól írott visszaemlékezéseit is rá hagyta, mindazon dokumentumok kíséretében, amelyek Kossuth és miniszterei meg tábornokai tollából születtek.”¹⁴

Nem véletlen, hogy Wilkońska asszony szükségesnek tartotta hangsúlyozni az adományozás tényét. Egy 1855. július 11-én Párizsban kelt és Panosiewicz által éppen neki írt levélből ugyanis arról szerezhetünk tudomást, hogy közös ismerősük, Józef Bogdan Dziekoński, a lengyel emigráns körökben ismert és népszerű író, az 1848-as itáliai lengyel légió tagja és az 1849-es badeni felkelés résztvevője végrendeletében meghagyta, hogy égessék el összes papírjait, dokumentumait, „kéziratait: megkezdett regényeit, jegyzeteit, feljegyzéseit”. E szomorú testamentumnak tanúk, többek között Henryk Dembiński jelenlétében, nem más, mint Aleksander Panosiewicz tett eleget. „Égettem, és zokogtam, hogy égetnem kell” – emlékezett vissza fájdalmas kötelességére.¹⁵

Mi lett a sorsa Dembiński nyolc kötetnyi dokumentumgyűjteményének? Szerencsére nem vált a tűz martalékává. Panosiewicz, vagy örököse bizonyára eladta a magyar és lengyel történelem számára oly értékes iratokat. A magyar állam – hála a szabadságharc utolsó hónapjaiban önkéntesként harcolt Tisza Kálmán miniszterelnök bőkezű

---

¹² IA f. 146., op. 4., j. hr. 394., k. 110–111.

¹³ *Sokulski, Franciszek: W kraju i nad Bosforem. (1830–1881).* (A bevezetőt írta és jegyzetekkel ellátta: *Marian Tyrowicz*) Wrocław, 1951. (A továbbiakban: *Sokulski*), 39–40. o.

¹⁴ *Wilkońska, Paulina: Moje wspomnienia o życiu towarzyskim w Warszawie. (Juliusz W. Gomulicki szerkesztésével feldolgozta: Zofia Lewinówna).* Warszawa, 1959. (A továbbiakban: *Wilkońska*), 330. o.

¹⁵ Uo. 322. o.

támogatásának – 1888-ban egy frankfurti antikváriustól vásárolta meg a gazdag hagyatékot.¹⁶

Zygmunt Miłkowski a lengyel emigránsokat bemutató könyvében – *Emigráns-portrék* – önálló fejezetet szentelt Sokulskinak és a legtisztább jellemű, legnemesebb szívű lengyelként mutatta be őt.¹⁷ Galíciai önkéntesként húsz évesen végigküzdötte az 1831-es szabadságharc tavaszi és nyári litvániai hadjáratát. A 20. gyalogezred hadnagyaként került a menedéket adó Franciaországba, ahol útépítő és bányamérnöki oklevelet szerzett. A Lengyel Demokrata Társaság tagjaként az emigráció politikai tevékenységéből is kivette a részét.¹⁸

A Lengyel Demokrata Társaság balszárnyának utasítására már majdnem 1846-ban kapcsolatba került Magyarországgal. Megbízatásáról érdemes saját szavaival szólni: „...Felső-Magyarországra kellett volna mennem és ott a szláv lakosság körében terjesztenem a lengyel-magyar barátság eszméjét és elmélyíteni a bizalmat a magyar politika vezérei, Kossuth és Batthyány iránt.”¹⁹ Ez azt jelenti, hogy a lengyel emigráció 1846 táján fokozódó figyelemmel kísérte a magyar reformkor politikai erjedését, s a drámai galíciai események magyarországi visszhangját.

A hamis útlevelel azonban kis híján a vesztét okozta Sokulskinak. A cseh határon elfogták, alig tudott visszaszökni Szászországba. Így csak három évvel később jutott el Felső-Magyarországra, egy évvel Krakkó és fél évvel Ilyvó bombázása után. A lengyel emigráció szinte minden 1848-as galíciai akciójában részt vett. Társalapítója volt a radikálisan demokratikus nézeteket valló *Dziennik Stanisławowski* című politikai orgánumnak. Wysocki tábornok nyilván ismerte őt: Miskolcon a légió szerveződé utászcsapata parancsnokává nevezte ki századosi rangban,²⁰ akkor, amikor az oly érdemdús, frissen érkezett veteránok jelentkezését, mint Franciszek Ksawery Łoś alezredes, vagy Leon Czechowski őrnagy, „helyhiányra” hivatkozva elutasította. Kár, hogy határátkelésük epizódján kívül emlékiratában Sokulski egyetlen szóval sem emlékezett meg magyarországi élményiről. Közzétett írásából kiderül, hogy a törökországi lengyel emigráció egyik legaktívabb tagja volt.

Korzeliński – Sokulski állítása szerint is – tovább ment Dembiński kassai táborába. Május 8-án az északi hadsereg főparancsnoka futárként Debrecenbe küldte honfitársát,²¹ talán azért, hogy személyesen mutatkozhassék be Kossuthnak és a hadügyminiszternek. Az egyik átadandó irat címzettje ugyanis a hadügyminisztérium, a másik kettőé a kormányzóelnök volt. A futárposta átvételét a lengyel tiszt jellegzetes aláírásával nyugtázta. A „kapitány” akkortól kezdve szerepel az aláírása alatt.

A gyors, célzatos futárút és a megadott rang azt jelentheti, hogy Dembiński azonnal bizalmába fogadta Korzelińskit. Ismerhette őt – legalább hírből –, mint a stryji körzet

---

¹⁶ Kosáry Domokos: A Görgey-kérdés története. Budapest, 1994. I. k. 200. o.

¹⁷ Miłkowski, Zygmunt (T. T. Jez): Sylwety emigracyjne. Lwów, 1904. 107. o.

¹⁸ Miłkowski, Zygmunt (T. T. Jez): Sylwety emigracyjne. Lwów, 1904. 106–107. o.; Tyrowicz, Marian: Towarzystwo Demokratyczne Polskie 1832–1863. Przewodnik bibliograficzny. Warszawa, 1964. 630–631. o.

¹⁹ Sokulski, 23. o.

²⁰ MOL R 221. június 8-i jegyzőkönyv.

²¹ Uo. R 23. 2. k. No. 36.

Lovas Nemzeti Gárdájának instruktorát vagy mint a zúrawnói Nemzeti Tanács elnökét. Így az is természetesnek vehető, hogy Dembiński, miután bevonult Eperjesre, május 15-én a kiválóan képzett lovassági kapitányt bízta meg azzal, hogy egy csonka lengyel dzsidászszázaddal és a tornai gerillákkal a határ közelében fekvő Palocsára vonuljon és a Poprád, meg a Bártfa felé vezető utakat, továbbá a kevésbé forgalmas határátkelőhelyeket megfigyelés alatt tartsa.²² Dembiński ugyanis hiába kacérkodott a Galíciába történő betöréssel, a nagyobb határátkelőhelyek őrzésére se volt kellő ereje akkor, amikor figyelmét a Rózsahegy és Poprád térségében veszedelmesen fel-feltűnő Vogel tábornok, Benedek ezredes és Trenck őrnagy különítményeire kellett fordítania.

Korzeliński kapitány ulánuscapatát a 2. dzsidászszázad Nyíregyházán szervezett tartalékszázada alkotta. Mivel Klet Dwernicki hadnagy Dembiński parancsára Kassa felé vonulva Rakamazon összeállította a csapat névsorát, „a száguldó lovas különítmény” tagjainak többségét név szerint ismerjük.²³ A rakamazi listán szereplő negyvenegy név közül tizenöt szerepel a Törökországba került és Sumenben leszerelt légionisták névsorában. A legfényesebb karrier Izydor Lipiński nevéhez fűződik: Rakamazon a közlegények között szerepelt, Sumenben leszerelt ulánushadnagyként tüntették fel. Vajon milyen érdemek alapján? A közlegények közül Jędrzej Pawliński, Jan Wolski, Jan Piasecki, Józef Wysocki, Profór Kowalski, Ludwik Rybicki léptek még előre a ranglétrán: Sumenben szakaszvezetőként szereltek le.²⁴ És kik haltak hősi halált, kik sebesültek meg, kik estek fogságba közülük? Esetleg kik dezertáltak? Ahány név, annyi talányos sors – a magyar történelemmel átítatva.

A Korzeliński kapitány rendelkezésére bocsátott ulánusszázad a május 13-i eperjesi szemlén alig számlált fél századnál több embert. Klet Dwernicki hadnagy néhányadmagával Eperjesen maradt a 2. lovasezred tartalékszázadának újraszervezése céljából; a hónap végén már 22 embere volt.²⁵

A lengyel kapitány több napos késéssel indult el rendeltetési helyére, mert a parancsnoksága alá beosztott tornai gerillacsapat, amelynek Zsarnay Pál gróf, főhadnagy²⁶ volt a parancsnoka, csak május 18-án érkezett meg Eperjesre. Az előfogatokra ültetett magyar gyalogosokból és lengyel lovasokból álló különítmény május 20-án délben vonult be Palocsára.²⁷

Dembińskinek küldött, hol részletesebb, hol tömörebb jelentései alapján többé-kevésbé mi is figyelemmel kísérhetjük Korzeliński kapitány működését, mozgását, annak érdekében tett erőfeszítéseit, hogy nehéz megbízatásának eleget tegyen. Május 21-én reggel 6-kor kelt jelentéséből megtudjuk, miért játszott Palocsa kulcsszerepet a térségben: „Palocsát minden oldalról hegyek veszik körül: benne fut össze a három Galíciába és az egy, Szepességbe vezető út. Az első Galíciába vezető út, amely legnyugatabbra húzódik, Újlakon át Lipnikbe visz. A második Orlón át Kurczynba, a

---

²² Uo.3. k. No. 121.

²³ MOL R 23 5. k. No. 308.

²⁴ *Wysocki*, 126.

²⁵ MOL R 23. 8. k. No. 7 401.

²⁶ Zsarnay Pál gróf (1822 körül – 1910), védseregi főhadnagy, futár. Vitézségéért Görgei századosa javasolta előléptetni.

²⁷ MOL R 23. 3. k. No. 132.

harmadik Lubatinon, Csircsen, Volyán át a galíciai Muszynába. Az első két út csak gyalogság és lovasság által járható, a harmadik könnyű tüzérséggel is” – olvashatjuk. A nyomban hozzáfűzött mondat nyilván Dembińskit is megnyugtatta: „Az este hat órákor mindhárom útra kiküldött járőrök ma reggel hat órákor tértek vissza, ellenségnek azonban sehol se bukkantak nyomára.”²⁸

Az ilyen megnyugtató tartalmú jelentések az elkövetkező napokban se változtak. „Mind ez ideig semmi hír az ellenség felől azon kívül, amit a Csircsen át Obrucnóra kiküldött ulánusjárőr látott az utóbbi faluval szomszédos határőrlaktányában, amely az úttól mindössze 260 lépésnyire áll. A vadászok, meglátván az ulánusjárőröket, megfővegették őket” – foglalta össze a 21-ei eseményeket három nappal később kelt jelentésében Korzeliński kapitány, és – egy kémjelentésre hivatkozva – a galíciai császári katonák körében uralkodó hangulatot érzékelendő még azt is hozzáfűzte: „A katonák szívesen átválnának a magyarokhoz, de német tisztjeik jól őrzik őket.”

Tíz nap telt el május 21-étől és gyökeresen megváltozott a helyzet. Korzeliński előbb Eperjesre, majd az Eperjesről északra fekvő Giráltra vonult különítményével, amelynek már nem a határvonal őrzése, hanem a határvidék figyelése volt a feladata.²⁹ A lengyel kapitány május 31-én délután 4-kor kelt jelentésébe foglalt tények riasztóak. „30-án délután 2-kor lovasjárőröket küldtem ki: az elsőt Zborón, Marchánon át Kurimába, a másodikat Jernyébe, a harmadikat Sztropkóba” – írta. – „A járőr azzal a hírral érkezett vissza Kurimából, hogy tizenkét kozák elrabolta a mirossói papot. De meglehet, hogy ez mese, mert ők maguk nem voltak az esetnek tanúi.”³⁰

Hogy Korzelińskinek helyén volt a szíve, azt nem csak a kételkedve fogadott újság bizonyítja, hanem a Sztropkóban történtek nyomán hozott gyors intézkedései is: „A Sztropkóba küldött járőr viszont nem ért el rendeltetési helyére. A Sztropkó előtti utolsó helységről tért vissza, mivel a menekültektől úgy értesült, hogy a városkában nagy számú muszka van. A visszafordult ulánusokat beérte egy szintén menekülő civil mérnök és jelentette nekik, hogy az oroszok már kimentek a városból, de egy 20, vagy 30 főből álló helyőrséget hátra hagytak. Azonnal megparancsoltam Zsarnay főhadnagynak, hogy 40 gerillával üljön előfogatokra, s megfelelő instrukciókkal ellátva Sztropkóba küldtem, hogy az ott maradt kozákok közül néhányat elfogjon s a dolgok állásáról tájékoztadjék.”

A következőkben azt is megtudjuk, mi történt Sztropkóban: „Zsarnay főhadnagy e pillanatban tért vissza. (...) 31-én reggel fél ötkor érkezett meg Sztropkóba. Senkit sem talált a városban, de személyesen szerzett tudomást mindarról, ami történt; tegnap, azaz 30-án délután kettőkor 200 kozák, egy század osztrák gyalogos, egy kékre festett muszka ágyú és 20, vagy 25 osztrák határvadász érkezett a városba, parancsnokuk egy muszka ezredes volt. Ezen egységet (mint mondják) három Sáros vármegyei uraság kísérte: Semsey, Sztropkay és a hócsai bíró. – A muszkák magukkal vitték Jekelfalussy főszolgabírót, Stiller patikust, Juhász bírót, Zsalkomics ruszin vendégpapot, egy Szegény nevű másik papot Duplinból, továbbá Gombár majorost és hajdúját.

---

²⁸ Uo.

²⁹ MOL R 23 4. k. No. 136.

³⁰ Uo. I. k. No. 147.

Valamennyi szerencsétlennek kirabolták a házát. – A templomkasszát, a miseedényeket, amelyek ott voltak, a pap könyörgése dacára elvitték, mondván, hogy azok katolikus templomból valók, s minden katolikus huncut. – (...) Miután tudomásukra jutott, hogy ulánusok közelednek és már Velka Breznicán vannak, felszedelőzködtek és a határnak vették az útjukat, – ígérvén, hogy még visszajönnek.”

Piotr Vlagyimirovics Alabin, az orosz IV. hadtest 22. vadászrezredének ezredsegédtisztje a frontvonal túloldalán pontosan ugyanígy számolt be a sikeres portyáról: Hrjulov ezredes május 30-án „százhusz kozákkal, egy lovas ágyúval és nyolevan katonával lecsapott a galíciai határtól húsz versztányira fekvő, Sztropkó nevű jómódú falucskára, foglyul ejtette az éppen újoncozó magyar biztost, a felkelők néhány tisztviselőjét, fegyvereket és élelmiszert zsákmányolt.”³¹

A Hrjulov ezredes vezette különítmény betartotta ígétét. „A következő alkalommal, csapataink ekkor már a Grabi-hágó tetején jártak, két huszár- és két doni századdal Zborót lepte meg, szétverte az ottani magyar őrséget, s foglyul ejtett negyven katonát. Žmigrodba kísérve felállította őket a város főterén, azon ház előtt, melybe uralkodó cárunk éppen hogy beszállásolt”.³² Ez a dokumentum nem csak amiatt fontos, mert előrevetítette, hogy mi fenyegetheti az ország lakosságát az orosz invázió bekövetkezésekor, hanem azért is, mert bizonyítja, ha felderítés és nyugtalanság keltése céljából is, de az orosz különítmények már 1849. május végétől be-becsaptak Észak-Magyarország határ menti területeire. A május 30-i sztropkói betörés áldozatainak neve elé mind odaillik a *szegény* jelző. De mi lehetett a valódi neve annak az elhurcoltnak, akit Korzeliński *Szegény*ként jegyzett fel?

Jelentése utolsó szakaszában a lengyel kapitány a következőket tudatta Dembiński altábornaggyal: „...Duklában 8 000 fős, Barwinekben 3 000 fős sereg van. Több oszlopban akarnak Magyarországra benyomulni.” Korzeliński erősítést kért, mert az állandó őrzérazozás kimerítette a kis létszámú különítményt, amellyel nem tudta felszámolni és visszaretenteni a rekvirálásra, rablásra vállalkozó kozákokat.³³ Dembiński eleinte nem tagadta meg a támogatást, de ígétének csak egyszer tett eleget: június 4-én este 82 hevesi gerilla érkezett Korzeliński Giráltra áthelyezett táborába. A lengyel parancsnok csak rövid ideig örülhetett, mert három nap múlva Zemplén megyébe rendelték az erősítést.³⁴

Korzeliński május 31-i jelentésének drámai tartalmáról Luzsénszky Pál kormánybiztos³⁵ révén maga a Budapesten székelő miniszterelnök, Szemere Bertalan is tudomást szerzett. Június 9-én arra utasította Dessewffy Arisztid tábornokot, hogy „a határszélen erős portyázó csapatokat alakítván az ellenséges hevenyészett demonstrációit utasítsa vissza, s a nyugtalan népet a törvény korlátai között tartsa meg”.

---

³¹ A magyarországi hadjárat, 1849. Orosz szemtanúk a magyar szabadságharcról. (A bevezető írta Rosonczy Ildikó. A jegyzeteket Katona Tamás és Rosonczy Ildikó állította össze.) Budapest, 1988. 115. o.

³² Uo.

³³ MOL R 23. I. k. No. 147.

³⁴ Uo. No. 186.

³⁵ Luzsénszky Pál báró (1791–1869), Kassa képviselője, a szabadságharcban több ízben kormánybiztos. Halálra, majd életfogytiglani börtönre ítélik, 1856-ban szabadul.

Attól lehetett ugyanis tartani, hogy a pravoszláv ruszin népet és a szlovákok egy részét az orosz csapatok megjelenése szembe fordítja a magyarokkal.³⁶

Lázár Vilmos cirkáló dandárának megjelenése a térségben végül is elejét vette a portyázók mélyebb betöréseinek. Június 8-a után Korzeliński se adott hírt róluk. Utolsó, június 17-én Dembińskinek küldött jelentése akár még optimizmusra is adhatott volna okot: „A muszka azovi gyalogezredben szolgáló Ivan Altuhov Duklából megszökött és önként Sztropkóba jött, ahonnan őrzőjratunk ide kísérte őt. Arra a kérdésünkre, miért jött ide, azt válaszolta: megelégtelte azt, hogy enivalót és pénzt keveset, botot annál többet kapott. E példányt átküldöm a táborba, hogy a sereg megismerje, mily szörnyű a muszka”³⁷ A jelentés címettje éppen a keltezés napján vett kiáltványban búcsút az észak hadseregtől, amelynek parancsnokságát két nappal azelőtt adta át Wysocki tábornoknak.

Noha idézett rövid jelentését a lengyel kapitány azzal a megnyugtató mondattal zárta, hogy „az őrzőjratok semmi újságot nem jelentettek”, rövidesen riasztó híráradat zúdult az országra, nyomában azokkal, akik okozói voltak. Június 15-e és 18-a között ugyanis az orosz főszereg öt ponton lépte át Magyarország északi határát. Paszkevics tábornagy, Varsó hercege június 19-én derékhadával már Bártfán ütötte fel főhadiszállását.

A Rüdiger lovassági tábornok által vezetett III. hadtest elővédje, amely Szepesújfalun és Palocsán át nyomult be az országba, hogy Eperjes térségében a derékhadhoz csatlakozzék, elérte Héthársat. Ennek egyetlen erő, Idzikowski őrnagy Gergelylakon és Kisszebenben álló dandárja tudta volna útját állni, de az alig számlált 2 000 embert. A lengyel parancsnok mindazonáltal nem mondott le arról, hogy az ellenséget június 20-án fel ne derítse. Az 5. huszárezred egy osztályát, a 2. lengyel zászlóalj három századát küldte Héthársra egy fél ágyúüteg kíséretében. A lovasságot Szabó Vince őrnagy, a lengyel gyalogságot Konstanty Matczyński százados vezette.³⁸ Az utóbbi még Aradnál vált meg kénytelen-kelletlen a századától. Az oka az volt, hogy a nagyobb fegyelmetlenségeket botbüntetéssel torolta meg, s emiatt a fiatal demokraták kijárták Wysockinál a leváltását.³⁹ Dembiński rehabilitálta őt. Így neki jutott a dicsőség, hogy az északi hadszíntéren az oroszokkal először megütköztek. Az összecsapásra Héthárs és Csernevice között került sor; a túlerő eleve eldöntötte az ütközet sorsát. Matczyński érdeméül irándó, hogy csak négy órai küzdelem után, miután a kozákok bekerítéssel fenyegették, húzódott vissza dandárához. Idzikowski ezt követően vonult vissza csapataival Eperjes felé.

Wysocki a Kapinál hányt sáncok mögött szándékozott erőit összevonni. Korzelińskit is oda rendelte, aki „noha az ellenség minden oldalról szorongatta, az éj folyamán szerencsésen végrehajtotta a visszavonulást”⁴⁰ – nyugtázta parancsának eredményességét emlékiratában Wysocki.

---

³⁶ *Szemere Bertalan*: Politikai jellemrajzok a magyar szabadságharcból. Okmánytár. (Sajtó alá rendezte, a bevezetőt írta, az Okmánytár, a jegyzeteket és a mutatókat összeállította *Hermann Róbert* és *Pelyach István*) Budapest, 1990. 505–506. o.

³⁷ MOL R 23. 4. k. No. 208.

³⁸ *Bulharyn*, 283–284. o.

³⁹ *Milkowski, Zygmunt (T. T. Jez):* Od kolebki przez zycie. (A bevezetőt írta: *Aleksander Brückner*) Kraków, 1936. I. k. 228. o.

⁴⁰ Wysocki, 78. o.

Korzeliński kapitány ettől fogva mindvégig osztozott a lengyel légió sorsában. A 2. dzsídázrezred kapitányaként szerepel azoknak a lengyeleknek a listáján, akiket Kossuth 1849. augusztus 17-én Wysocki javaslatára 3. osztályú érdemjellel tüntetett ki. Az érdemeket elősoroló felterjesztésben többek között ez olvasható: „A turai ütközetben Poniń-ski alezredessel nemcsak a csatátért tartotta, midőn osztálya hátrált, hanem erélyes szózat által összeszedésre bírta azt és elébbi állásába visszavezette.” És még egy csatateri adalék: „...egy rohamnál a temesvári ütközetben megsebesült.”⁴¹

E sebesüléséből sohasem gyógyult fel teljesen. Az ausztráliai arányásás emberpróbáló mesterségével is emiatt kellett felhagynia.

Elégtételt jelentett-e neki mindezért, hogy Kossuth Törökországban őrnaggyá léptette elő?⁴²

---

⁴¹ Uo. 210. o.

⁴² *Wysocki*, 121. o.

FÜGGELÉK

Seweryn Korzeliński dzsidás százados jelentkezése Kossuthnál

Elnök Polgártárs!

Az osztrák kormány által Galícia lakói elé állított mérhetetlen akadályok meggátolták a lengyeleket ama legőszintébb törekvésükben, hogy azon céllal jöjjenek az Ön hazájába, hogy a magyarok szabadságharcában életüket áldozzák. – Ezen akadályok továbbra is megvannak. Szegény Honunkban változatlan az ostromállapot; mindazonáltal sikerrel leküzdve a lehetetlenség torlaszait, e hó 21-én átléptük Magyarhon határát. Számszerint tizenegyen érkeztünk, s szent kötelességünknek tartjuk, hogy Irántad való tiszteletünknek és bámulatunknak hangot adjunk, nagy férfiú –, s magunkat bölcs rendeleteidnek alá vessük, kérve, hogy kis csapatunkat egyesíteni szíveskedjél régebben érkezett testvéreinkkel. – Imígyen örömmel és bizodalommal igyekszünk Debrecenbe.

Szinevér, 1849. április 22. napján.

S. Korzelinski

(MOL H 23. Henryk Dembiński iratai. 5. k. No. 325. Eredeti. Eredetije lengyelül.)

Seweryn Korzeliński jelentései Henryk Dembiński altábornagynak

1.

Mélyen tisztelt Tábornokom!

Ma 17., reggel 6 óra van, s én itt helyben hiába várom Zsarnay főhadnagy és gerillacsapatának jöttét. Nem kizárt, hogy ma már nem is jön meg. Lehet, hogy a Kassáról megérkezett csapatból válogatni lehetne, de erre vonatkozóan parancsot várok. Ha Zsarnay ma megérkezne, holnap reggel 5-kor indulok és elfoglalom a kijelölt helyet. De ha nem érkeznek meg? Ez esetben kérem a további parancsokat.

Két térképet sikerült kapnom, miket a mélyen tisztelt Tábornok küldött. Köszönet értük.

Eperjes, 1849. május 17.

A méltóságos tábornok urat legmélyebb tiszteletéről biztosító legalázatosabb szolgálja

S. Korzelinski
kapitány

(MOL H 23. Henryk Dembiński iratai. 3. k. No. 552. Eredeti. Eredetije lengyelül.)

2.

Mélyen tisztelt Tábornok úr!

Mivel Zsarnay főhadnagy alapos késéssel érkezett meg Eperjesre, az én egységem se vonulhatott innen el 19-ig. – Zsarnay 18-án este érkezett meg, 19-én délután 2-ig tartott az elkobzott dolgok átadása, 3-kor indultam el éjszakára Péchy Újfaluba. – 20-án délután 1-re érkeztem meg Palocsában kijelölt állomáshelyemre. Palocsa inkább falu, mint kisváros, hegyek között a Poprád folyó partján terül el, amely ez idő tájt eléggé megemelkedett vizével dél és nyugat felől védelmet nyújt. Palocsát minden oldalról hegyek veszik körül; benne fut össze a három, Galíciába és egy, Szepességbe vezető út. Az 1-ső Galíciába vezető út, amely legnyugatabbra húzódik Újlakon át Lipnikbe visz. A 2-dik Orlón át Kurczynba, a 3-ik Hlubatinon, Csircsen, Volyán át a galíciai Muszynába. Az első két út csak gyalogság és lovasság által járható, a harmadik könnyű tüzérséggel is. – Az este 6 órakor mindhárom útra kiküldött őrzőjáratok ma reggel 6 órakor tértek vissza, ellenségnek azonban sehol se bukkantak a nyomára. Volyában a falu bírója azt mondta a tizedeseknek, hogy néhány hete sebesülteket volt kénytelen átkísérni Galíciába. – Néhány nappal ezelőtt lovas gerillacsapat vonult át Orlón. – Mindenesetre furcsállom, hogy Csircs és Volya felé egyetlen őrzőjáratunkba se ütköztek, jöllehet az

itteni őrzőjárat közel három mérföldnyi utat bejárt. – Ma a Szepesség irányába küldök ki őrzőjáratot, és Szlamienicen át Lubló felé is. A jelentést azért küldöm gerillákkal, mert ha Kurczyna közelében tutajon átkelnek, már ma Bártfán lehetnek, míg egyébként Csircsre, sőt Eperjesre kellene lóháton eljutni. – Holnap Sulinából egy őrssel én is felkerekedem a határ szemrevételezése végett és Csircsnek veszem az irányt, ahonnan nem mulasztok el a mélyen tisztelt tábornok úrnak jelentést küldeni.

Jelszóval máig, azaz 21-ig bezárólag rendelkeztem, látván azonban Zsarnay késését, nem lesznek a kívánt időre tovább jelszavaim, az eperjesi térparancsnoktól kaptam 24-ig bezárólag. Ha hosszabb időt kellene Palocsán töltenem, kérem, küldjenek jelszavakat.

A palocsai lakosok nagyon szegények, olyannyira, hogy némelyiküket az éhség kunyhójuk elhagyására kényszerítette. A katona semmihez sem tud hozzájutni, se itt helyben, se a környéken. ezért kérem a tekintetes tábornok urat, engedélyezze a mai húsadag egy fontra történő felemelését.

Palocsa, 1849. május 21. reggel 6 óra.

A legmélyebb tisztelettel maradok a tekintetes tábornok úr legalázatosabb szolgája

S. Korzelinski
kapitány

(MOL H 23. Henryk Dembiński iratai. 3. k. No. 132. Eredeti. Eredetije lengyelül.)

3.

Mélyen tisztelt Tábornok úr!

Folyó hó 21-én reggel 6 órakor a gerillacsapat egy altisztje és három közlegénye által tisztelettel jelentést küldtem a Tábornok úrnak. Leírtam benne Palocsa fekvését és a Galíciával közlekedést fenntartó útvonalakat – mind a hármát –, amelyek a városkában futnak össze. A lovasjárőrök nappal, gyalogosok éjjel cirkálják a Galícia felé vezető utakat. Mind ez ideig semmi hír az ellenség felől azon kívül, amit a Csircsen át Obrucnóra kiküldött ulánusjárőr látott az utóbbi faluval szomszédos határórlaktanyában, amely az úttól mindössze 260 lépésnyire áll. A vadászok meglátván az ulánusjárőröket, megfővegették őket.

21.: vásár volt Lublóban. Zsarnay főhadnagyot egy ulánusjárőrrel elküldtem oda, hogy a határról vagy a határon túlról odaérkezőktől megtudakolja, mi történik odaát. Jelentése a következő: megtudta egy szavahihető személytől, ki Galíciában járt, hogy Muszynában egy gyalogoszázad, Szandecben egy gyalogoszászlóalj tartózkodik egy ágyúval. Barko tábornokot is idevárják. Piwnicznába egy gyalogos zászlóalj érkezett Erdélyből. A katonák (a jelentés állítása szerint) szívesen átállnának a magyarokhoz, de német tisztjeik jól őrzik őket. A Szandec környéki határőrök levélben értesítették a magyar kormányt arról, hogy át akarnak állni hozzánk. A levelet, amelyet maga Zsarnay is látott, Eperjesre Luzsénszky báróhoz továbbították. – Ami a szandeci helyőrség

létszámát illeti, szerintem, ugyancsak bizonytalan. Más forrásból úgy értesültem, hogy két zászlóalj van ott, míg megint más szerint, állítólag, két század tartózkodik ott.

22.: Magam mentem a határt és a Lipniken át odavezető utat szemrevételezni. A határ csak két óra útra húzódik Palocsától. Az út a lovasság és a gyalogság által könnyen járható, sőt a kis űrméretű könnyű ágyúk számára se jelentene akadályt. A határt a még a mostani áradáskor is könnyen átkelhető Poprád képezi. Lipniktől egy órai járásnyira fekszik az Andrzejówka nevű galíciai falu, ahol határvadász-laktanya áll. A kaszárnya körül hat határvadászt láttam. Mivel csak a Poprád választ el bennünket tőlük, a Lipnik elől erre húzódó út az ágyúk számára járhatatlanná tehető. Lipnikben megtudtam, hogy a Szepesség határán fekvő Szulin nevű helységben az osztrákok ellenőrt tartanak, aki időnként a határvadászok számára pénzt szed. Az említett Szulin magyar oldalon fekszik.

Az éjjel-nappal kiküldött járőrök teljes egészében biztosítanak engem a határ felől, mindazonáltal a nagy távolság miatt sem Bártfával, sem Lőcsével nem tudom a kapcsolatot fenntartani. Ha még legalább negyven emberem lehetne, fele részüket Podolinban elhelyezve a lőcsei járőrök révén fenntartható lenne a kapcsolat Palocsával, míg a Csircsben, vagy Kurczynban elhelyezett másik felük Bártfával biztosíthatná az összeköttetést.

22.: A gerillajárőr magával hozta Cornidesz⁴³ csapatának egyik altisztjét, akire Hlubatniban bukkant. A nála talált útipasszus szerint fegyverszállítmányt kísért a lőcsei táborba. Arra a kérdésre, hogy mit keresett errefelé, mutatott néhány Cornidesz csapatbéli tisztnek címzett levelet. Mivel az útipasszusban szerepelt Hoszek láttatása, s a gerilláknak több tucat jele is, elengedtem, megparancsolva neki, hogy azonnal menjen rendeltetési helyére.

Tudomásomra jutott, hogy a gerillajárőr Csircsben rekvirált. A közlegényeket megbotoztattam, az altisztet áristomba zártam, az okozott kárt megtérítettem.

Holnap 24-én Kurczynba megyek azon célból, hogy az ottani utat szemrevételezzem.

Jelszóval csak holnapig, azaz 24-ig rendelkezem; az első nyargonccal küldött jelentésemre még nincs válasz, amelyet a további parancsokkal együtt kérek megküldeni.

Maradok a tiszteletre méltó tábornok úr legalázatosabb szolgája

Palocsa, 1849. május 23. 1/4 10-kor

S. Korzelinski
kapitány

(MOL H 23. Henryk Dembiński iratai. 4. k. No. 134. Eredeti. Eredetije lengyelül.)

---

⁴³ Cornidesz Lajos (1812–1883), erődmérnök, Gölnic polgármestere. 1849-ben a szepesi vadász-gerillacsapat parancsnoka, mint őrnagy. Kimenekül, a kiegyezés után tér haza.

4.

Mélyen tisztelt tábornokom!

A május 16-án Eperjesen kelt parancs szerint jelentést küldtem Bulharyn ezredes úrnak Lőcsére. Nagyon sajnálom, hogy a gerilláknak hiába kell hosszú utat megtenniük. A tekintetes tábornok úr tisztelt levelét délután 5-kor kaptam kézhez, amikor jelentésem már régen úton volt. – A kért jelszót nem találtam; a mai napig, azaz 24-ig bezárólag rendelkezem vele. Kénytelen vagyok elküldeni Zawadzki ulánust, aki által szíveskedjék a tekintetes tábornok úr elküldeni az e hónap utolsó napjáig érvényes jelszavakat.

A ma Lublón keresztül Gnédzába küldött járőr este 9-kor tért vissza azzal a hírrel, hogy egy erős, egyébként különböző hajtókaszínú gyalogosokból – állítólag 30 emberből – álló osztrák járőr érkezik naponta Grünastawba.

Ami a Tábornok úr tisztelt levelében említett, a Szepesség és Sáros megye között feltűnt 500 fegyverest illeti, kétlem, hogy ez a valóságban létezne. Ugyanis túl közel vagyok az említett hegyekhez, s járőreim naponta bejárják az egész környéket. Ráadásul a helybéliek is jó szívvvel vannak irántunk. Eddigél é én nyomukat sem láttam. Alighanem valaki tíz-, vagy húszegynéhány besorozás elől megszökött parasztot láthatott, s mint ez ilyenkor lenni szokott, megsokszorozta a számukat. Ennek ellenére a napokban utána járok az igazságnak.

Maradok a Tábornok úr legalázatosabb szolgája

Palocsa, 1849. május 24. Reggel 10 órakor.

S. Korzelinski
kapitány

(MOL H 23. Henryk Dembiński iratai. 4. k. No. 136. Eredeti. Eredetije lengyelül.)

5.

Nagyméltóságú Tábornokom!

A vett parancsnak megfelelően Zsarnay gerillacsapatával és 40 ulánussal elhagytam Eperjest, s május 29-én éjjel 12-kor Girálton voltam. 30-án délután 2-kor lovasjárőröket küldtem ki., Az elsőt Zborón Marchánon át Kurimába, a másodikat Jernyébe, a harmadikat Sztropkóba. – A járőr azzal a hírrel érkezett vissza Kurimából, hogy tizenkét kozák elrabolta a mirossói papot. De meglehet, hogy ez csak mese, mert ők maguk nem voltak az esetnek tanúi. A Sztropkóba küldött járőr viszont nem ért el rendeltetési helyére. A Sztropkó előtti utolsó helységről tért vissza, mivel a menekültektől úgy értesült, hogy a városkában nagy számú muszka van. A visszafordult ulánusokat beérte egy szintén menekülő civil mérnök és jelentette nekik, hogy már kimentek a városból, de

egy 20, vagy 30 főből álló helyőrséget hátrahagytak. Azonnal megparancsoltam Zsarnay főhadnagynak, hogy 40 gerillával üljön előfogatokra, s megfelelő instrukciókkal ellátva Sztropkóra küldtem, hogy az ott maradt kozákok közül néhányat elfogjon és a dolgok állásáról tájékoztassék. – Zsarnay főhadnagy e pillanatban tért vissza. Beszámolóját az alábbiakban közlöm a méltóságos tábornok úrral. 31-én reggel fél ötkor érkezett meg Sztropkóba. Senkit sem talált a városban, de személyesen szerzett tudomást mindarról, mi történt: tegnap, azaz 30-án délután kettőkor 200 kozák, egy század osztrák gyalogos, egy kékre festett muszka ágyú, és 20, vagy 25 osztrák határvasár érkezett a városba. Parancsnokuk egy muszka ezredes volt. Ezen egységet (mint mondják) három Sáros vármegyei uraság kísérte: Semsey, Sztropkay és a hócsai bíró. – A muszkák magukkal vitték Jekelfalussy főszolgabíró, Stiller patikust, Juhász bíró, Zsalkomics ruszin vendégpapot, egy Szegény nevű másik papot Duplinból, Gombár majorost és a hajdúját. Valamennyi szerencsétlennek kirabolták a házákat. – A templomkasszát, a miseedényeket, amelyek ott voltak, a pap könyörgése dacára elvitték, mondván, hogy azok katolikus templomból valók, s minden katolikus huncut. – Már tudták, hogy egységgel Girálton vagyok, s kérdezték, hogy sokan vagyunk-e? Miután pedig tudomásukra jutott, hogy ulánusok közelednek és már Velka Breznicán vannak (az említett őrzésről van szó) felszedelőzködtek és a határnak vették az útjukat, ígérve, hogy még visszajönnek. Úgy gondoltam, hogy esetleg Girált felé nyomulnak, ezért úgy döntöttem, hogy nemcsak Sztropkó és Kurima küldök ki előőrsöket, hanem a Zemplén vármegye felőli harmadik irányba is, mert megkerülhetnek és hátba támadhatnak. Erőm azonban túl kicsi, hogy őrzésekre és előőrsökre is fussa belőle. Az emberek nap mint nap szolgálatban vannak. – Véleményem szerint Magovcába kellene előrenyomulnunk, ahonnan a sztropkói út elágazik: az egyik Giráltra, a másik a Zemplén megyei Homonnára vezet. Ha jelentéktelenebb az ellenséges erő, akkor a hegyeken át Giráltra juthat, ha jelentősebb, akkor Varannó, Újhely felé nyomulhat, mert a Sztropkó alatti hely alkalmas tábornak. Innen egy-kettőre ki tudnának vetni, mivel ágyúval is átkelhetnek. Emiatt a lovak éjjel nappal felnyergelve, mert több irányból támadásnak vagyok kitéve. Mellékelem Giráldról és a Sztropkóból vezető utak helyszínrajzát.

Megtudtam, hogy Duklában 8 000 fős, Barwinekben 3 000 fős sereg van. Több oszlopban akarnak Magyarországra benyomulni. Egy oszlop Radoszycéről Homonnán, Varannón át Hegyaljának megyébe, – a másik Duklából és Barwinekből Sztropkónak, – a harmadik Duklából Zborón át, míg a negyedik Szandecből Késmárknak, az ötödik Szt. Györgynek, a hatodik már benyomult Árva megyébe. Ma küldtem közelebbi hírért, mindamellett kérem egységem megerősítését, mert csak nagy nehézségek árán tudom magam tartani, mivel a muszka seregek betörése 4-ikére vagy 5-ikére várható, mit ha megtudok, azonnal jelentem. Az idő megmutatja, hogy így van-e. – Giráltról Sztropkóra két mérföld az út.

A legmélyebb tisztelettel maradok a tekintetes tábornok úr legalázatosabb szolgálja

S. Korzelinski
kapitány

Girált, 1849. május 31. Délután 4 órakor.

Ha akaratod szerint bekövetkezik, tekintetes tábornokom, csapatom megerősítése, úgy lovasságot kérnék, mert erős járőrököt kell kiküldennem, emberem meg kevés van, s éjjel nappal szolgálatban kell lenniük.

Jelszót kérek.

(MOL H 23. Henryk Dembiński iratai. 1. k. No. 147. Eredeti. Eredetije lengyelül.)

6.

Tekintetes Tábornok úr!

Legutolsó jelentésem a Sztropkóban lezajlott eseményekről tájékoztatta a tábornok urat. 1-én és 2-án anélkül tértek vissza kiküldött őrzárataim, hogy az ellenség felől bármi hírral szolgálhattak volna. Arra pedig nem látok okot, hogy a különféle mendemondákról beszámoljak. A Bártfa tájáról kapott levelek szerint Zboró körül állítólag jelentős ellenséges erő áll. Ma 3-kor, magam akarván meggyőződni a dolgok valódi állásáról, 36 ulánussal felderítettem Kurimát. Mivel szükségét láttam, elhatároztam, hogy tovább vonulok, de ott helyben megtudtam, hogy a Zborótól fél mérföldre fekvő Komlóst megrohanták a kozákok és egy altisztet meg három huszárt elfogtak. Ez e hó 3-án délelőtt 11-kor történt. A másik úton a Giráltról 3 mérföldnyire Sztropkó felé fekvő Kapissóba ugyancsak betörték e napon és a papot meg a falu elöljáróját elhurcolták. Véleményem szerint, a különböző helyek ellen végrehajtott támadások időpontjaiból arra lehet következtetni, hogy azt egy, Barwinekből kimozduló csapat egy menetben hajtja végre. – Kiküldöttem tegnap, e hó 3-án az alábbi hírral tért vissza Barwinekből: Barwinekben 5-600 fős osztrák sereg és 200 kozák tartózkodik. Az osztrák katonák a Kudelka gyalogezredben szolgálnak. 4 ágyújuk van, három közülük világos fénylő színű, nyilván muszka, egy osztrák. – Szóba elegyedvén egy osztrák katonával, megtudta tőle, hogy nap mint nap várják egy 2-3 000 emberből álló sereg érkezését, de az mindezeideig még nem jött meg. 12 fős járőrök cirkálnak Komárnokig, az orosz előőrsök pedig a Komárnokon túli erdőségben állnak. A Barwinekbe vezető utat eltorlaszolták, s csak az útról letérve lehet a torlaszok mellett elmenni. – A sereg Zborón túl táborozik, mint mondják, s 30 lázadónak megparancsolták, hogy a határ mentén mély árkot ásson. Említettem, hogy olyan híreket is vettem, melyek szerint sokkal nagyobb létszámú sereg állna Barwinekben. Fejemet rá, hogy ez igaz. A fent említett árkok Grab közelében találhatóak. – Éppen az imént, amikor ezt befejeztem, érkezett meg a másik kiküldöttem, aki nem jutott el Barwinekbe, hanem Komárnokból visszatért, mivel menekülő zsidókba ütközött, akiket a kozákok Chomna környékén kiraboltak. E falu Sztropkón túl, a határon fekszik. A zsidók elmondták, hogy töméntelen muszka érkezése várható Duklából Barwinekbe. Ez biztos, hogy így lehet, mert a kozákok egyre beljebb merészkednek.

Az ulánusok e hó 2-án magukkal hoztak egy galíciai zsidót, kinek osztrák útlevelét Magyarországon sehol se láttamozták, s kinél 1 514 forint ércpénzt találtam. Eperjesre

küldtem, ahonnan báró Luzsénszky kormánybiztos Zemplén megyébe Szemeréhez kísértette őt.

3-án a gerillák magukkal hoztak egy parasztot, aki az osztrák táborban volt. Eperjesre kísértettem őt.

4-én este 7 órakor Giráltra érkezett 82 hevesi gerilla Elődi őrmester parancsnoksága alatt. Ez nagy segítség lesz kis csapatom számára, amely nap mint nap szolgálatban van, s nincs lehetősége pihenésre.

E pillanatban némileg erősebb őrzérek vonulnak Sztropkóba és Kurimába. Híreiket nem mulasztom el azonnal jelenteni. Az előfogatok Girált körül állnak, s az őrlánc a Kurimába vezető úttól a dombokon át Sztropkóba vezető útig húzódik.

A legmélyebb tisztelettel maradok a tábornok úr legalázatosabb szolgája.

Girált, 1849. június 4. *este 11 órakor*

S. Korzelinski
kapitány

(MOL H 23. Henryk Dembiński iratai. 1. k.No. 164. Eredeti. Eredetije lengyelül.)

7.

Mélyen tisztelt Tábornok úr!

Rémülettel töltött el annak híre, hogy fontolgatott távozásoddal elárvulhatunk. Tisztelt Tábornokom, ezt hinni se akarom. Ez számomra mindannál fájdalmasabb csapás, mint amivel a balsors eddig bármikor is sújtott. – Erről ugyan eddig egyetlen ember szólott, de leolvasható a katonák szomorú arcáról, akikre fájdalom ránézni, mivel látszik, lelkükben, akárcsak az enyémben, mélységes szomorúság vert tanyát. – Ragyogó érdemeiddel, tiszteletreméltó Férfiú, mindnyájunk megbecsülését kiváltottad, szívjósággal pedig imádatunkat és gyermeki ragaszkodásunkat. Oszlasd el a rám telepedett borút, és, bár egyetlen szavaddal, üzd el szívükből a kínzó bizonytalanságot.

A legmélyebb tisztelettel maradok a tábornok úr legalázatosabb szolgája.

Giráld, 1849. június 6. délután 1/2 5-kor.

S. Korzelinski

Méltóztass, tekintetes tábornokom, elküldeni a kinevezésemet. Ha pedig valóban távozni akarsz, sorsodban osztozni kívánok.

(MOL H 23. Henryk Dembiński iratai. 1. k. No. 182. Eredeti. Eredetije lengyelül.)

8.

Mélyen tisztelt Tábournok úr!

Az osztrák hadsereg Tállyán elfogott katonája, Antoni Irze####niowski, aki az ulánuscsoportba nyert beosztást, s velem volt Girálton, tegnap délután 5 órakor megszökött. Egyenruhában, de fegyver és ló nélkül. Értesítettem a polgári hatóságokat, s ezt az alábbi jelentéssel is tudatom.

A legmélyebb tisztelettel maradok a tábornok úr legalázatosabb szolgája.

Girált, 1849. június 7. reggel 8 órakor.

S. Korzelinski
kapitány

(MOL H 23. Henryk Dembiński iratai. 1. k. No. 184. Eredeti. Eredetije lengyelül.)

9.

Mélyen tisztelt Tábournok úr!

E pillanatban kapom a hivatalos hírt, hogy az ellenség Szvidnikben van. A hír, mint az írásból kiderül, a Sztropkótól két mérföldre fekvő Mikova papjától származik. Tegnapelőtt, azaz 6-án, megjelent ott 20 kozák. Tisztjüknél térkép volt, amelyre jeleket húzott.

A levél másik oldalára a sztropkói városi bíróságot azt jegyezte fel, hogy a sztropkói nemzetőrség kiállított előőrsei egy óra járásnyira nem láttak ellenséget.

A tegnap tíz óra körül Sztropkóba és Hócsára kiküldött gerilla-járőr még nem tért vissza.

A hevesi gerillák a vett parancs szerint Wekler századossal együtt Zemplén megyébe távoztak. Zsarnay gerillái szolgálatban vannak, így csak 12 fős ulánusjárőrt küldhetek Sztropkóba. Kérem a további parancsokat.

Maradok a tábornok úr legalázatosabb szolgája

Giráld, 1849. június 8. Reggel 4 óra S.

Korzelinski
kapitány

(MOL H 23. Henryk Dembiński iratai. 1. k. No. 186. Eredeti. Eredetije lengyelül.)

10.

Mélyen tisztelt Tábornok úr!

Egy szökött honvédet hoztak ide Sztropkóból, akit őrizet alatt Önhöz küldök. Ezenkívül értesítést kaptunk, hogy a kozákok megtámadták Bártfát. Mellékelem a Zemplén megyei esküdttől vett levelet, amelyet legjobb, ha a tábornok maga ismer meg. Gyönyörű proklamáció jött Magyarországnak címezve. Az esküdt levelével együtt magamhoz vettem és mielőbb eljuttatom a Tábornok úrnak.

Ma még nem tértek vissza az őrzáratok, tegnap pedig semmi említésre méltó újsággal nem szolgáltak.

Maradok a legalázatosabb szolgája

Giráld, 1849. június 15. este 7 órakor

S. Korzelinski
kapitány

(MOL H 23. Henryk Dembiński iratai. 4. k. No. 208. Eredeti. Eredetije lengyelül.)

11.

Mélyen tisztelt Tábornok úr!

Ivan Altuhov a muszka azovi gyalogezredből Duklából megszökött és önként Sztropkóba jött, ahonnan őrzáratunk idekísérte. Arra a kérdésünkre, miért jött ide, azt válaszolta: megelegelte, hogy ennielót és pénzt keveset, botot annál többet kapott. E példányt átküldöm a táborba, hogy a sereg megismerje, mily szörnyű a muszka.

Az őrzáratok semmi újságot nem jelentettek.

Maradok a legalázatosabb szolgája

Girált, 1849. június 17. reggel 8 órakor

S. Korzelinski
kapitány

(MOL H 23. Henryk Dembiński iratai. 4. k. No. 208. Eredeti. Eredetije lengyelül.)

István Kovács

„HE BELONGED TO THE BRAVEST HEROES OF THE POLISH LEGION”

Captain at the Uhlans Seweryn Korzeliński in Hungary in 1849

Summary

Of all the foreign legions of the Hungarian War of Liberation of 1848–1849 the most important was the Polish Legion, either in numbers or in effectivity. It was organized of three infantry battalions, two cavalry divisions, two half batteries and a pioneer company with a total of 2 400 men. One of the most outstanding Polish officers of the War of Liberation was Seweryn Korzeliński, captain at the Uhlans, who came to Hungary in April 1849. Commander-General of the Army of the North Lieutenant-General Henryk Dembiński put him to the head of a detachment of a half company of Polish Uhlans and two companies of guerillas. His dispatches in the Appendix are from that time. Kossuth has promoted him to the rank of major in the emigration in Turkey.

István Kovács

„IL ETAIT L'UN DES HEROS LES PLUS BRAVES DE LA LEGION POLONAISE”

Le capitaine lancier Seweryn Korzeliński en Hongrie en 1849

Résumé

En 1848–1849, parmi les légions étrangères aidant les Hongrois, celle des Polonais était la plus importante, du point de vue des effectifs et des résultats également: elle comptait 2400 soldats. L'un des officiers les plus courageux luttant dans cette légion en 1849 était le capitaine uhlan Seweryn Korzeliński. Il est venu en Hongrie au mois d'avril de 1849. Le commandant de l'armée du Nord, le général de division Henryk Dembiński l'a mis à la tête d'un détachement se composant d'une demie-compagnie de lanciers polonais et de deux compagnies de guerilla, ses rapports joints datent de cette période. Kossuth, dans l'émigration de Turquie, a fait avancer commandant l'officier polonais, blessé au cours de la bataille de Temesvár.

István Kovács

„ER GEHÖRTE ZU DEN TAPFERSTEN HELDEN DER POLNISCHEN LEGION“

Seweryn Korzeliński Uhlanen-Kapitän in Ungarn in 1849

Resümee

In 1848–49 war die polnische die von den auf ungarischer Seite kämpfenden Legionen sowohl zahlenmäßig, als auch an ihren Erfolgen gemessen die Erfolgreichste: sie bestand aus 3 Infanteristen-Bataillons, 2 Kavalleriedivisionen, zwei Halb-Batterien, einer Pionier-Kompanie und zählte 2 400 Mann. Der Uhlanen-Kapitän Seweryn Korzeliński war einer der besten in 1849 in Ungarn kämpfenden polnischen Offiziere. Er kam im April 1849 nach Ungarn. Der Kommandant der nördlichen Armee, Feldmarschall-Lieutenant Henryk Dembiński stellte ihn an die Spitze eines Kommandos bestehend aus einer halben Kompanie polnischer Uhlanen und zwei Kompanien Guerillas. Seine beigefügten Berichte stammen aus dieser Zeit. Kossuth beförderte den in der Schlacht von Temesvár verletzten polnischen Offizier in der Emigration in der Türkei zum Major.

Иштван Ковач

„БЫЛ ОДНИМ ИЗ ДОБЛЕСТНЕЙШИХ ГЕРОЕВ ПОЛЬСКОГО ЛЕГИОНА“

Уланский капитан Северин Корзелинский в Венгрии в 1849 году

Резюме

Среди иностранных легионов, сражавшихся на стороне Венгрии в 1848–1849 годах, наиболее многочисленным и одержавшим наиболее значительные успехи, был польский легион, состоявший из 3 пехотных батальонов, 2 кавалерийских дивизий, двух полубатарей и одного саперного батальона и насчитывавший 2400 человек. В 1849 году в составе легиона сражался один из доблестнейших польских офицеров уланский капитан Северин Корзелинский. Он прибыл в Венгрию в апреле 1849 года. Генерал-лейтенант Генрих Дембинский, командующий северной армией, назначил его во главе отдельного отряда, состоявшего из полсотни польских уланов и двух рот гверильясов. Прилагаемое к статье донесение является достоверным документом того времени. Кошшут в турецкой эмиграции произвел уланского капитана в ранг майора в связи с тем, что польский офицер был ранен в битве при Темешваре.